

כל אחד צריך שתהיה לו איזו מצרים

משנה, מסכת פסחים, פרק י', ה'

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים שנאמר (שמות יג):
"הגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים."

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ו

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים
שנאמר (דברים ו') ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה (דברים ה')
"וזכרת כי עבד היית" כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

רמח"ל, מסילת ישרים - בביאור חלקי הזריזות

כי התנועה החיצונית מעוררת את הפנימית, ובוודאי שמסורה בידו היא החיצונית
מהפנימית. אך אם משתמש במה שבידו, יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך, כי תיוולד בו
השמחה הפנימית והחפץ והחמדה מכוח מה שהוא מתלהט בתנועתו החיצונית
ברצון... ואמנם כבר ידעת שהנרצה ביותר בעבודת הבורא יתברך שמו הוא חפץ הלב
ותשוקת הנשמה...

ראי"ה קוק, מגד ירחים - ניסן תרע"ד

יציאת מצרים, תישאר לעד האביב של כל העולם כולו...

תולדות הרצל (כתובות בידי עצמו):

לא אוכל לחדד, כי בקרתי בבית-הספר. בתחלה שלחוני למכינה בבי"ס עברי [...] הזכרונות
היותר קדומים מבית-הספר ההוא הן הנה המכות שהוכיתי בו, יען אשר לא ידעתי לספר
ביציאת מצרים לכל פרטיה. עכשו יאמרו בעלי-הוראה רבים להכותני חרם, על שאני זוכר
יותר מדי אותו המאורע של יציאת מצרים." [1]

מתוך: חיי הרצל / ראובן בריינין:

"בהיותי ילד עשה עלי הסיפור של יציאת מצרים, כפי אשר שמעתיו מפי המורה בבית-
הספר היהודי וכפי אשר קראתי אחרי כן בעצמי בספר את הניסים והנפלאות של יציאה זו,
רושם עמוק עד מאוד. על כן היה הדבר לפלא בעיני, וגם צר היה לי על זה - על שהמורה
מספר את דבר השתחררותו של עם ישראל מבית העבדים, מיד מעניהם ונוגשיהם, בדברים
כל כך יבשים וקרים. הסתכלתי בפני המורה בשעה שהוא מספר על דבר צאת ישראל
ממצרים, משיעבוד לגאולה, מאפלה לאור [2] - והנה הם, הפנים האלה, שוקטים ומלאים
מנוחה.

ברל כצנלסון:

פסח! עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים ודרך כל מחילות השעבוד
והאונס והאינקוויזיציה והשמד והפרעות, נושאת האומה בליבה את הגעגועים לחופש
ומביאה אותם לידי ביטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש מישראל, על כל נפש ענייה
ומרודה! מאבות אל בנים, דרך כל הדורות נמסר דבר יציאת מצרים זיכרון אישי, אשר
אינו מחוויר ואינו דהה.
"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". אין לך שיא של
הכרה היסטורית מרומם מזה, ואין לך התמזגות של יחיד וכלל - ברחבי כדור העולם
ובעמקי הדורות - גדולה מאשר בצו פדגוגי עתיק זה. איני יודע יצירה ספרותית יותר
מחנכת לתיעוב העבדות ולאהבת החירות כסיפור השעבוד ויציאת מצרים. ואינני יודע שום
זיכרון עתיק שכולו מופנה לקראת העתיד, שכולו סמל להווה ולעתידנו כ"זכר ליציאת
מצרים".

נאום דוד בן-גוריון בפני ועדת החקירה של האו"ם

"לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אניה ושמה, "מייפלואאר" היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד, היודע בדיוק אימתי הפליגה אניה זאת; וכמה אמריקאים יודעים זאת; היודעים הם כמה אנשים היו באותה אניה; ומה היה טיבו של הלחם

שאכלו בצאתם.

"והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, לפני הפלגת "מייפלואאר", יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים: מצות.

ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה

והם מסיימים בשני מאמרים: השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין

השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים

(דוד בן גוריון (מתוך נאום בפני ועדת החקירה של האו"ם 1947)

מרטין לותר קינג, בנאום בהפגנה, אפריל 1957

ישנו משהו בנשמה שזועק לחופש. ישנו משהו עמוק עמוק בתוך נפשו של אדם שמבקש את ארץ כנען. אנשים אינם יכולים להסתפק במצרים. ובשלב כלשהו הם נעמדים וזועקים להגיע לארץ כנען... אך החירות לעולם אינה ניתנת לאדם באופן וולונטרי. המשעבד שולט עליך... הוא לעולם לא יוותר על כך מעצמו. אז שלא יהיו לכם אשליות כאשר אתם יוצאים לשם הבוקר... החירות לעולם אינה ניתנת על מגש של כסף, זה אף פעם לא קל... מי שרוצה לצאת ממצרים צריך להתכונן, להרגיש הרבה שרירים כואבים. החירות לעולם אינה מושגת בקלות. היא מושגת בעבודה קשה והיא מושגת בעמל; היא מושגת בשעות של ייאוש ושל אכזבה. זהו הסיפור הארוך של היציאה ממצרים: לפני שתגיעו לכנען יהיה לכם ים סוף לחצות, יהיה את הלב הכבד של פרעה להתעמת איתו, ויהיו הרי הרוע וגבעות הגורל שבמדבר להתמודד עימם. ואפילו כשתגיעו לארץ המובטחת - יש בני ענקים בארץ. מה שיפה זה שיש כמה אנשים שהיו כבר בארץ המובטחת. הם ריגלו שם וקבעו: למרות שיש בני ענקים - עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה!

מרטין לותר קינג, יומיים לפני הירצחו, אפריל 1969

אילו עמדתי בתחילת הזמן, וריבון העולמים היה אומר לי: "מרטין לותר קינג, באיזו תקופה אתה מבקש לחיות?" הייתי מבקש להתחיל את המסע שלי במצרים, או יותר נכון הייתי יוצא לים סוף, עובר דרך המדבר ויוצא לעבר הארץ המובטחת. אבל לא הייתי נעצר שם: הייתי מגיע לשנת 1863, כדי לראות נשיא אמיץ, ששמו אברהם לינקולן, מגיע סוף למסקנה שעליו לחתום על הצהרת האמנציפציה. אבל גם שם לא הייתי נעצר. באופן מעט משונה, הייתי פונה לריבון העולמים ואומר לו: "אם תרשה לי לחיות רק מספר שנים במחצית השנייה של המאה העשרים - אהיה מאושר". איזו אמירה משונה, כי הרי העולם כל כך מבולגן היום: האומה האמריקנית חולה; הצרות רווחות בארץ; בלבול בכל מקום. איזו אמירה משונה! אבל אני יודע - רק כאשר האפילה שולטת בחוץ, ניתן לראות את הכוכבים. ואני רואה את אלהים פועל בתקופה זו, במאה העשרים, בצורה מדהימה... משהו קורה בעולם.

יציאת מצרים היתה מאורע כזה, שרק לפי מראית העין הגסה נחשבת היא לדבר שהיה איזה פעם ועבר, ונשאר בתור זכרון אדיר בתולדות ישראל, ובתולדה הכללית של האנושיות כולה. אבל באמת על ידי הכרה תוכית אנו באים לידי ידיעה, כי עצם פעולת יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ד' בפרסום ובהופעה בהירה על פני ההיסטוריה של התבל, היא התפרצות אור נשמת אלהים החיה והפועלת בכל מרחבי עולם, אשר ישראל זכה לזה, שעל ידי גדלו והכשרת קדושתו, תאיר את אורה להזריח אורים גדולים בכל נאות מחשכים לדורי דורים. והמפעל העצמי של יציאת מצרים הולך הוא ופועל את פעולתו, הזרוע האלהית, אשר נחשפה במצרים לגאולתם של ישראל, היא היא נטויה ועומדת בהכנת המשכת פעולתה באין הפסק והפרעה.

ראי"ה קוק, עולת ראייה ב' עמ' רפג

בכל דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים - בכוח הזרוע הנטויה להוציא אל הפועל את רוממות המעלה מעט מעט בכל דור, חייב כל אחד להשלים ולהשיג ולהרגיש אה חלקו בשלמות המעלה, השייך לערכו ולדורו המגיע לו מיציאת מצרים.

שפת אמת לפסח

בכל דור יש יציאת מצרים לפי עניין הדור, וכל זה היה בשעת יציאת מצרים. וכפי אמונת האדם כאילו יצא, נתגלה בחינה זו ומרגיש מיציאת מצרים של עתה ויוכל לצאת כל אחד ממצר שלו.

הרב יצחק הוטנר, פחד יצחק לפסח, קונטרס רשימות ז' ב.

והלוא גאולת מצרים איננה רק גאולת הכלל. הלוא יש דין מפורש ומפורט "כאילו הוא יצא ממצרים" המחייב את כל יחיד ויחיד ליצור לו גאולה משלו. ואין יצירת גאולה זו שלמה בנפשו של יחיד מישראל עד שהוא בונה בו את בית מקדשו. בלבבי משכן אבנה.

ר' צדוק הכהן מלובלין, ספר מחשבות חרוץ

וכמו שאמרו (פסחים קט"ז ע"ב) 'בכל דור ודור חייב לראות כאילו הוא יצא ממצרים' דכל אחד מישראל משיג אור זה בניסן בכל שנה וכל דור, שאף על פי שמשוקע במקום שמשוקע יכול להתעורר פתאום לה' יתברך ולצאת מכל מיני השתקעות שהוא מצרים המצירים, לים החכמה האמיתות דנפשות בני ישראל, והוא מצד הקדושה דלעתיד שיתגלה במהרה בימינו בימות המשיח שיש בכל נפש מישראל שיש להם חלק לעולם הבא.

ליקוטי מוהרן תנינא, מו:

ודע, שהמניעות שיש לכל אחד לעבודת הבורא יתברך שמו, כגון לנסוע להצדיק האמת וכיוצא. ולכל אחד ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמוד בהם. דע, שלכל אחד אין לו מניעות רק כפי כוחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמוד בהם - אם ירצה... והמניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המוח... ומעין זה מה שמספרים בשם הבעל שם טוב, זכר צדיק וקדוש לברכה, משל, שמלך אחד הניח אוצר גדול במקום אחד, וסבב באחיזת עינים כמה וכמה חומות סביב האוצר וכשבאו בני אדם לאלו החומות, נדמה להם שהם חומות ממש, וקשה לשברם וקצתם חזרו תכף, וקצתם שברו חומה אחת ובאו אל השניה ולא יכלו לשברה, וקצתם שברו יותר ולא יכלו לשבר הנשארם. עד שבא הבן-מלך, אמר: אני יודע, שכל החומות הם רק באחיזת עינים, ובאמת אין שום חומה כלל. והלך לבטח עד שעבר על כולם. ומזה יבין המשכיל הנמשל מאליו, על כל המניעות וההסתות ופתויים, שהם בחינת חומות, שיש על אוצר של יראת שמים. שבאמת אינם כלום, והעיקר - לב חזק ואמיץ...

שמבקש עכשיו תרגישו
פותחים פה גדול
ומחכים למנה הבאה

חלונות ראוה יפים פה
זה הכל למכירה
גם אנחנו תלויים
עם פתקי החלפה
אז מה נעשה עם הכעס הזה
מה יהיה עם הקנאה
כולם רוצים להיות חופשיים
אבל ממה אלוהים ממה

כולנו עבדים אפילו...

על נהר אספירין ישבנו
במקומות המוכרים
לא שומעים לא רואים
כאילו אנחנו אוויר

עוד מעט יגמר הסרט
בקרב המציאות
התמונה מטושטשת
והצליל לא ברור

כי כולנו עבדים אפילו
שיש לנו כזה כאילו
פותחים פה גדול
ומחכים לעונג הבא
כולנו מכורים של משהו

וכי-יגור אֶתְּךָ גֵר, בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: כַּאֲזָרַח מִכֶּם יִהְיֶה לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר אֶתְּכֶם וְאַהֲבַתְּ לֹו
כְּמוֹדְ כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: לֹא-תַעֲשׂוּ עִוָל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל
וּבְמִשׁוֹרָה: מֵאֲזֵי צִדְק אֲבִנִי-צִדְק אֵיפֶת צִדְק וְהִינּוּ צִדְק יִהְיֶה לְכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-
הוֹצֵאתִי אֶתְּכֶם מִצְרַיִם: וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי
ה': (ויקרא, י"ט; לג' – לו')

וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאֹתָם יִדְעֶתֶם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם: (שמות, כ"ג; ט')

מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לְכֶם כַּגֵּר כַּאֲזָרַח יִהְיֶה כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ויקרא, כ"ד; כב')

וּבִקְצֶרְכֶם אֶת-קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא-תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךָ בְּקִצְרָךְ וְלִקְט קִצִּירָךְ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ויקרא, כ"ג; כב')

לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ, בְּרִיבֹו (שמות, כ"ג; ו')

...במדינתנו פנימה יהיה הצדק השליט העליון, השליט גם על שליטיה. לא תהיה
רודנות. יהיו נושאי המשרה משרתי החברה ולא רודים בה. כל תהיה טפילות. כל יהיה
ניצול. כל יהיה בביתנו איש, אזרח או גר, רעב ללחם, חסר קורת-גג, חשוך בגד או נטול
השכלה ראשונית. "זכור כי גר היית בארץ מצרים" – צו עילאי זה יקבע את יחסנו אל
שכננו. ו"צדק צדק תרדוף" – צו עליון זה יקבע את יחסנו בין איש לחברו..."
מנחם בגין, מתוך שידורו עם קום מדינת ישראל ב"קול ציון הלוחמת", מוצאי שבת, ו'
באייר תש"ח, 15 במאי 1948

באיזה מובן אנחנו עבדים עכשיו?
אנו עדיין עבדים משום שאתמול בני עמנו היו נתונים בעבדות, וזכרון זה הופך את
האתמול למשמעותי. אנו עדיין עבדים משום שגם היום ישנם אנשים הכבולים
בשלשלאות ברחבי העולם. לא נזכה לחירות אמיתית כל עוד ישנם אחרים שעדיין
כבולים. אנו עדיין עבדים משום שחירות היא יותר מאשר שבירת השלשלאות:
במקום שיש עניים, רעבים וחסרי-בית - אין חירות. במקום שיש דעות קדומות, אפליה
וקיפוח - אין חירות. במקום שיש אלימות, עינויים ומלחמה - אין חירות.
ומי השתא, השנה, יכול להחריש אל מול העוול והסבל של הפגיעים ביותר שבתוכנו?
כל עוד כך הם פני הדברים, מי מאתנו יכול לומר שהוא באמת בן חורין?
לייבל פיין, פעיל חברתי, ארה"ב

עבדי העבריים

זמן לא רב ביקרתי בתחנה המרכזית הישנה בתל-אביב. זה לא כבר עשיתי בה כמה שעות. אם יש את נפשך לדעת את ישראל האחרת, לך לך שמה. לעיני חלפו ללא הרף תועפות רומנים וטורקים ופורטוגלים וניגרים וגנאים וסינים ותאילנדים, בוני פיתוס ורעמסס שלנו וכן שרתיה וגורפי ביביה של העיר העברית הראשונה. רבבות גברים עירייים. עדה גדולה של מבקשי "לחם ועבודה". הם באו לשבור שבר בישראל, אנשי העבודה השחורה, עובדי הכפיים, הלא ראויה בעיני הישראלים. "גדוד העבודה" שלנו. רבים מהם בונים את ארצנו ומשרתים אותה בתנאי ניצול מחפירים, מתגוררים בחבורות בצפיפות סרדינית.

אולי אין הם דומים בדיוק לאבותינו העבדים בשעבוד מצרים. נותנים להם תבן ללבן לבנים אין הם מוכים בשוט, אך הם "העבדים הזרים" החיים ביננו ולידינו באזורי דרומה של העיר. לא בצפונה. ומהם אבות לילדי גן, דוברי עברית. כיצד ומתי ייעקרו וישלחו מכאן. תל-אביב היא גם הם. כה קרובים. כה רחוקים. ערב פסח כמה מקרב המעבידים יזמינו, לשם שינוי, בחג החרות, בשם אהבת הגר, את אחד האלמונים האלה להסב עם בני ביתו אל השולחן. יש לשער כי כולם ישארו הלילה הזה בחדריהם הדחוסים, אומרים את הגדת פסח שלהם.

חיים גורי, התפרסם ב"מעריב", ערב פסח תשנ"ז, 21.4.1997

כָּל אָדָם צָרִיךְ מְצָרִים - אַמְנוֹן רֵיבֵק

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתִּהְיֶה לוֹ
אֵיזוֹ מְצָרִים,
לְהִיזוֹת מִנְשָׁה עֲצָמוֹ מִתּוֹכָהּ
בְּיַד חֲזָקָה,
אוֹ בְּחֲרִיקַת שָׁנִים.

כָּל אָדָם צָרִיךְ אֵימָה וְחֲשֵׁכָה גְדוֹלָה,
וְנַחֲמָה, וְהַבְטָחָה, וְהַצְלָה,
שֶׁיִּדְעַע לְשֵׁאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם.
כָּל אָדָם צָרִיךְ תְּפִלָּה אַחַת,
שֶׁתִּהְיֶה שְׁגוּרָה אֲצֻלוֹ עַל הַשְּׁפָתִים.
אָדָם צָרִיךְ פֶּעַם אַחַת לְהִתְכַּוֵּן -
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתוּב.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתִּהְיֶה לוֹ אֵיזוֹ מְצָרִים,
לְגַאֵל עֲצָמוֹ מִמְּנָה מִבֵּית עֲבָדִים,
לְצֵאת בְּחֲצֵי הַלַּיִל אֶל מִדְבַּר הַפְּחָדִים,
לְצַעֵד הַיָּשָׁר אֶל תּוֹךְ הַמַּיִם,
לְרֵאוֹתָם נְפִתְחִים מִפְּנֵיו לְצַדִּדִים.
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתוּב,
לְשֵׁאת עֲלֶיהָ אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף,
כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהִזְדַּקֵּן.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׁתִּהְיֶה לוֹ
אֵיזוֹ מְצָרִים.
וִירוֹשָׁלַיִם,
וּמִסָּע אֶרֶץ אֶחָד,
לְזַכֵּר אוֹתוֹ לְעַד
בְּכַפּוֹת הַרְגָלִים.